

ISSN 2223-3822

Kyrych, N., Slobodian, N. (2016). Problemy demografichnoho starinnia naselennia i yoho vplyv na ekonomichne zrostantia suspilstva [Problems of demographic aging and its influence on economic growth of a society]. *Social'no-ekonomichni Problemi i Derzava*. 15 (2), 62-70.

Проблеми демографічного старіння населення і його вплив на економічне зростання суспільства

Наталія Кирич *, Наталія Слободян **

* ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»,
вул. Руська, 5б, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: kaf_mv@tu.edu.te.ua

к.е.н, доц., кафедра менеджменту у виробничій сфері

** Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,

вул. Словацького 2. м. Тернопіль, 46001, Україна

e-mail: slobodyanno@tdmu.edu.ua

к.е.н, асистент, кафедра соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з медичною статистикою

Article history:

Received: September, 2016
1st Revision: October, 2016
Accepted: October, 2016

JEL classification:

J11

UDC:

658.5(314.1)

Abstract: Докладний аналіз демографічної ситуації в країні і в світі необхідний для прийняття рішень, що стосуються інтересів усього суспільства: в галузі освіти, охорони здоров'я, пенсійної системи, страхування та інших. Старіння населення – одна з основних проблем, що турбують практично всі без винятку країни світу. Літні люди стають окремою демографічною, соціальною і медико-біологічною категорією, що вимагає спеціального підходу до розв'язання своїх проблем. У статті розглянуто соціальні, економічні та медичні проблеми, які виникають в суспільстві внаслідок демографічного старіння населення. Проаналізовано механізми впливу старіння населення на економічне зростання через сукупність взаємопов'язаних чинників, уточнено їх сутність. Визначено їх вплив на економічні показники країни. Запропоновано шляхи оптимальної організації вирішення цих проблем в державі в умовах реформування системи охорони здоров'я.

Keywords: демографічне старіння населення, економічне зростання, реформування охорони здоров'я, соціальне забезпечення.

Кирич Н. Проблеми демографічного старіння населення і його вплив на економічне зростання суспільства / Наталія Кирич, Наталія Слободян // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 62-70.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми

Старіння населення є однією з глобальних проблем сучасного світу. Вирішення проблем демографічного старіння українців вимагає від суспільства все більших фінансових витрат й інших матеріальних ресурсів на обслуговування цієї вікової категорії населення. За прогнозами Організації Об'єднаних Націй (ООН) в найближчі 40 років частка людей старше 60 років збільшиться майже в два рази і до 2050 року вона досягне 21,1% світового населення. Звідси випливає, що в даний момент кожна десята людина на Землі старше 60 років, а до 2050 року кожен п'ятий стане шістдесятирічним [10].

Які ж наслідки старіння населення для економічних показників країни? Старіння населення є дуже важливим процесом, так як воно впливає на всі сторони життя людей. Докладний аналіз демографічної ситуації в країні і в світі необхідний для прийняття рішень, що стосуються інтересів усього суспільства: в галузі освіти, охорони здоров'я, пенсійної системи, страхування та інших. Суспільство повинно взяти на себе вирішення всіх проблем, пов'язаних з комплексом захисту, соціального обслуговування та забезпечення літніх людей.

«Немає нічого більш економічного для країни, ніж здоров'я народу; немає нічого більш важливого для здоров'я, ніж розвиток економіки». Можливість людини прожити тривале життя і зберегти своє здоров'я залежить від соціально-економічних чинників, таких як матеріальні умови існування, рівень розвитку охорони здоров'я тощо.

Основою могутності держави є населення, його соціальне самопочуття та розвиток. Тому при розробці соціальної політики на макrorівні демографічна сфера привертає особливу увагу громадськості та уряду країни. Саме останні демографічні тенденції в суспільстві дали поштовх до проведення пенсійних реформ у європейських країнах, у т. ч. в Україні.

Збільшення чисельності літніх людей призводить до того, що на систему охорони здоров'я і пенсійний фонд лягають підвищені вимоги і витрати. Витрати на медичну сферу постійно зростають, адже, незважаючи на зниження рівня смертності, захворюваність серед людей похилого віку залишається досить високою. Разом з тим кількість працездатних, що утримують на свої податки цю сферу, падає. Літні люди не отримують потрібного догляду навіть від сім'ї, а вже самотнім залишається сподіватися тільки на державу і суспільство.

В умовах зрушень у віковій структурі населення і зростання числа осіб пенсійного віку, традиційні пенсійні системи, функціонуючі під егідою держави, у своєму розпорядженні обмежені можливостями для збереження і тим більше забезпеченням зростання пенсійних доходів.

Як підкреслює директор інституту геронтології НАМН України Владислав Безруков, утримання повноцінної установи з догляду за літніми людьми обходиться державі дуже дорого. Тому потрібно створювати такі організації на громадських засадах. «Повинна бути певна система різних медико-соціальних установ, куди літня людина може звернутися й отримати допомогу». Адже часто таким людям достатньо мінімального догляду: процедур, контролю над лікуванням, реабілітаційних послуг.

Демографічні проблеми безпосередньо чи опосередковано впливають на всі аспекти розвитку суспільства. Досліджуючи розвиток української держави на сучасному етапі її суспільного розвитку стає очевидною неспроможність країни самостійно, без активації виробничо-господарської компоненти, розв'язати соціальні проблеми суспільства. Що ж стосується економічних проблем, пов'язаних із старінням населення, то вони займають перше місце і їх вирішенням займається соціальна геронтологія.

Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність і своєчасність досліджуваної проблеми.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми, що стосуються глобального процесу демографічного старіння: еволюції уявлень про феномен старіння, новітніх особливостей перебігу цього процесу та його перспективи, специфіки способу життя та соціально-економічного становища літніх осіб, викликів для соціального й економічного розвитку, що їх зумовлює демографічне старіння набули достатньо глибокого аналізу в роботах вітчизняних дослідників С. Аксьонова [1], В. Корчун [4], Н. Фойгт [11].

Демографічні процеси мають прямий вплив на розвиток економіки й суспільства загалом. Про це свідчать численні дослідження в цій галузі зарубіжних авторів, таких як Прскавец [19], Вебер [13], Фінлей [12].

Гострота цих проблем відображена в таких важливих державних документах, як Концепція [8] і Стратегія демографічного розвитку України на 2005-2015 рр. [7].

Базові принципи управління реформуванням охорони здоров'я в умовах старіння населення набули розвитку в роботах В. Сімоненка [9], О. Крентовської [5], С. Мокрецова [6] та ін.

Вивчення феномену довголіття, розробами щодо покращення медико-соціального обслуговування людей похилого та старечого віку займалися Д. Чеботарьов, М. Маньковський, В. Войтенко, В. Безруков, Ю. Григоров, С. Кузнєцова, В. Поворознюк.

3. Постановка завдання

Ще кілька десятиріч тому здавалося, що старіння населення характерне тільки для розвинених країн. Однак в нинішній час стало зрозуміло, що цей демографічний процес охопив майже весь світ, але його масштаби і швидкість різні. Відомо, що найбільш актуальна проблема «старіння населення» в розвинених країнах Європи. Якщо, наприклад: – Австралія і США навіть сьогодні демонструють приріст населення, то з європейських держав лише Кіпр, Великобританія, Швейцарія мають позитивну динаміку. А ось що стосується Італії, Франції і, особливо, Німеччини, то тут проблема «старіння населення» проявляється найбільш яскраво. Швидше за все старіє населення Німеччини: з 1950 року кількість людей віком більше 65 років подвоїлася, і до 2060 – збільшиться майже вдвічі. При цьому народжуваність в Німеччині найнижча в Європі. Жінки в Німеччині живуть в середньому до 82-х років, чоловіки – до 78-ми. При цьому в цілому в Німеччині пенсіонери становлять понад 18% від усього населення. В Італії – трохи менше 17%, а от у Франції і зовсім 20%, незважаючи на те, що темпи старіння там нижчі, ніж в Німеччині. Пояснюється це тим, що пенсійний вік у Франції найнижчий в Європі – 60 років.

Зростання чисельності людей похилого віку в усьому світі, що становлять третю за значимістю категорію населення, породжує глобальні соціальні, економічні та медичні проблеми в суспільстві. Аналіз цих проблем дає можливість намітити шляхи їх вирішення. Актуальність проблеми обумовлена тим, що при загальному скороченні числа населення в Україні 26,2% – це люди похилого віку і цей показник щороку збільшується. У країнах Європи ці показники ще інтенсивніші. Середня тривалість життя в країнах Східної Європи на 5 років більше, в країнах Західної Європи – на 12 років більше ніж в Україні. Відомо, що у людей похилого віку рівні захворюваності, первинної інвалідності та смертності набагато вищі, що обумовлено віковими змінами організму.

Умови життєдіяльності сучасного суспільства спричиняють захворювання власне у другій половині життя – атеросклероз, ішемічна хвороба серця, гіпертонічна хвороба, цукровий діабет, які призводять до передчасного старіння людини. Численні приклади довгожителів і результати сучасних наукових досліджень дають право вважати, що можливі терміни максимальної тривалості людського життя при фізіологічному старінні людей можуть коливатися в діапазоні 100-120 років.

Отже, старіння населення – одна з основних проблем, що турбують практично майже всі без виключення країни світу. Немолоді люди стають окремою демографічною, соціальною і медико-біологічною категорією, що вимагає спеціального підходу до розв'язання своїх проблем.

Ще в XVIII столітті французький філософ Ш. Монтеск'є писав: «Людина не має страшнішого ворога, ніж хвороба, а що таке злидні, як не безперервна хвороба?» Існує паралель між національним доходом на душу населення і тривалістю життя. Причому важливий не тільки загальний розмір національного доходу, але і його цивілізований розподіл – збільшення фінансування охорони здоров'я, науки, оздоровчих заходів, соціального забезпечення людей похилого віку.

4. Мета дослідження

Проаналізувати основні механізми впливу старіння населення на економічне зростання і показати шляхи оптимальної організації вирішення цих проблем в державі в умовах реформування системи охорони здоров'я.

5. Виклад основного матеріалу

Як відомо, старіння населення є однією з найбільш характерних рис демографічних процесів сучасного періоду. Воно обумовлене складним комплексом причин та відображає особливості і співвідношення таких демографічних процесів, як народжуваність, смертність, міграція, їх зміни в часі. Україна належить до демографічно старих країн світу. Частка населення старше 60 років і старших становить 20,3 % з прогнозованою тенденцією до її подальшого підвищення. За даними демографічних прогнозів, вже до середини цього сторіччя очікується збільшення значень цього показника в Україні до 38,1 %, зокрема частка людей 80 років і старших збільшиться в 3,5 рази. Середня тривалість життя в Україні становить для чоловіків 61 рік, жінок – 73 роки, що нижче, ніж у країнах Східної Європи, на 4-5 років, а країнах Західної Європи – майже на 11-16 років. Старіння населення супроводжується зростанням у загалі літніх людей частки найменш соціально захищених і потребуючих суспільної опіки громадян, які мешкають самотньо (до 20%).[1] У цьому контексті, забезпечення якомога вищої якості життя літніх людей та впровадження прогресивних форм навчання та адаптації суспільства до цієї ситуації стають одними з пріоритетних напрямів виконання країнами Мадридського міжнародного плану дій щодо старіння, прийнятого на Другій Всесвітній асамблеї ООН у 2002 р. У ньому відзначається необхідність багаторівневої підготовки як самих літніх людей, так і надавачів медико-соціальних послуг.

На даний момент склалося неоднозначне ставлення до збільшення частки осіб похилого віку в загальній чисельності населення. З одного боку, із зменшенням частки працездатної молоді в структурі працевлаштованого населення можливо зниження «гнучкості економічної системи», старіюче суспільство більш консервативне, воно почне відставати від молодого з технічної оснащеності і добробуту, в інтелектуальному плані і в творчих досягненнях. Знову ж таки, одним з принципів соціального страхування є принципи субсидіарності та солідарності, в основу якого покладено той факт, що на разі, наприклад, працююче населення має «оплачувати» пенсію пенсіонерам. А оскільки демографічна ситуація в Україні є незадовільною, – низька народжуваність та високий відсоток людей похилого віку, то, відповідно економічно-продуктивної сили, яка б забезпечувала виплати пенсій із своїх заробітних плат, бракує. В Україні станом на 1 травня 2016 року чисельність пенсіонерів становить 12 млн. 312 тис. осіб, тоді як працюючого населення, яке сплачує податки в Пенсійний фонд лише 14 млн.

Виходячи з вищенаведених статистичних даних зрозуміло, що для сучасної демографічної ситуації в Україні характерне старіння населення та збільшення «навантаження» на працездатну його частину.

Немає загальноприйнятого погляду на відношення між старінням населення і економічним зростанням. При аналізі наукових праць за 1975-2013 рр. виявлено, що близько у 70 % всіх робіт, що стосуються старіння населення і економічного зростання відмічають про негативний вплив старіння населення на економічне зростання, у 20 % робіт не виявлено жодного зв'язку між цими показниками, і всього лише у 10 % нам говорять про позитивний вплив [18].

Такі автори, як Преттнер [20] і Лі [16] кажуть про існування позитивного ефекту старіння населення на економічне зростання. На думку Преттнера, літні люди, як правило, більше економлять і тому є більше ресурсів для інвестицій, які позитивно впливають на економічне зростання.

Ряд авторів, серед них Прскавец [19], Вебер [13] вивчали зв'язок між демографічними змінами і економічним зростанням. Щоб визначити вплив демографічних змін на економічне зростання, вони використовували модель ендогенного зростання Ромера 1990 року (Romer, 1990). Основні їхні висновки були наступними:

- зменшення смертності позитивно впливає на економічне зростання;
- зменшення народжуваності негативно впливає на економічне зростання;
- негативний ефект зменшення народжуваності на економічне зростання перекидається позитивним ефектом зменшення смертності на економічне зростання.

Оскільки метою нашого дослідження є вивчення впливу старіння населення на економічне зростання, то, за нашим переконанням, слід приділити більше уваги такому фактору виробництва, як праця. Праця, з точки зору демографії, являє собою працюючу частку економічно активного населення. Багато вчених займалися вивченням впливу різних характеристик працюючого населення – структура, чисельність і якість робочих – на розвиток економіки країни. Найчастіше економісти розглядають вплив зростання населення на економічне зростання, не приділяючи належної уваги віковій структурі населення. Трансформація вікової структури населення країни важливіша, ніж зміна чисельності населення. Для кожної вікової групи населення характерні різні риси економічної поведінки і, отже, це призводить до різних економічних наслідків: молодим людям необхідні інвестиції в освіту, працездатне населення створює пропозицію праці і робить якісь заощадження, а пенсіонери повинні отримати якісну охорону здоров'я та пенсії. Коли змінюється відносна частка будь-якої вікової групи, змінюється і економічний вплив цієї групи.

Щоб виявити наслідки старіння населення на економічне зростання, треба проаналізувати основні механізми, що лежать в основі впливу старіння на економічне зростання: споживання і заощадження, державні витрати і людський капітал (рис. 1).

Звичайно, збільшення очікуваної тривалості життя говорить нам про поліпшення якості життя, але збільшення частки людей похилого віку, на думку багатьох соціологів і демографів, може негативно вплинути на економічне зростання країни. З ростом частки людей старше 60 років, посилюється демографічна навантаження на працездатне населення, а з урахуванням низького рівня народжуваності в багатьох країнах навантаження ще більше. Працездатне населення теж старішає, і частка людей пенсійного віку поступово збільшується, і, отже, зростають витрати на забезпечення і догляд пенсіонерів. Крім того, в країні з високою часткою населення похилого віку, загальний попит на освіту буде зменшуватися, а попит на медичне обслуговування буде збільшуватися. Отже, державні витрати на соціальне забезпечення та медичне обслуговування будуть вищі, ніж витрати на освіту або інші форми розвитку [15]. Крім того, через зниження частки працездатного населення і збільшення частки літніх зменшується обсяг податкових надходжень. Ця демографічна ситуація може також вплинути на прямі іноземні інвестиції. Згідно із дослідженнями Девіс і Роберта [14] іноземні фірми не будуть інвестувати в країну зі старіючим населенням, так як зменшення працездатного населення негативно позначається на виробничому потенціалі країни. Також поступове зниження робочої сили і зменшення державних витрат на капітальні вкладення вплинуть на продуктивність праці, що, безумовно, впливає на економічне зростання [17]. Згідно Блума, Кеннінг, Фінлей [12] старіння населення негативно впливає на економічне зростання через сукупність взаємопов'язаних механізмів:

- зниження трудових ресурсів за рахунок старіння населення;
- зниження норми заощаджень і накопичення капіталу за рахунок збільшення частки утриманців;
- збільшення зовнішнього боргу внаслідок падіння процентних ставок.

З іншого боку, старіння населення має неабиякий вплив на розвиток працезберігаючих технологій і збільшення інвестицій в людський капітал.

За останні 5 років вдалося встановити, що несприятливі чинники виробничого середовища і трудового процесу прискорюють старіння організму працюючих і необхідно застосування спеціальних заходів для профілактики передчасного старіння і збільшення професійного довголіття. Трудовий потенціал України, як і будь-якої іншої країни, є складною соціально-економічною категорією, головним компонентом якої виступають фізичні параметри відтворення населення – природної основи трудового потенціалу. Відтворення трудового потенціалу – це процес відновлення його кількісно-якісних характеристик шляхом безперервної зміни поколінь, набуття молодими людьми психофізіологічних, інтелектуальних, соціальних, духовних, ментальних, професійних рис для повноцінного заміщення робочої сили в економіці країни. Відтворення трудового потенціалу характеризується складністю та багатовимірністю, оскільки відбувається в умовах оновлення суспільних відносин, глобалізаційних, інтеграційних процесів, структурних змін в економіці за рахунок інноваційного розвитку.

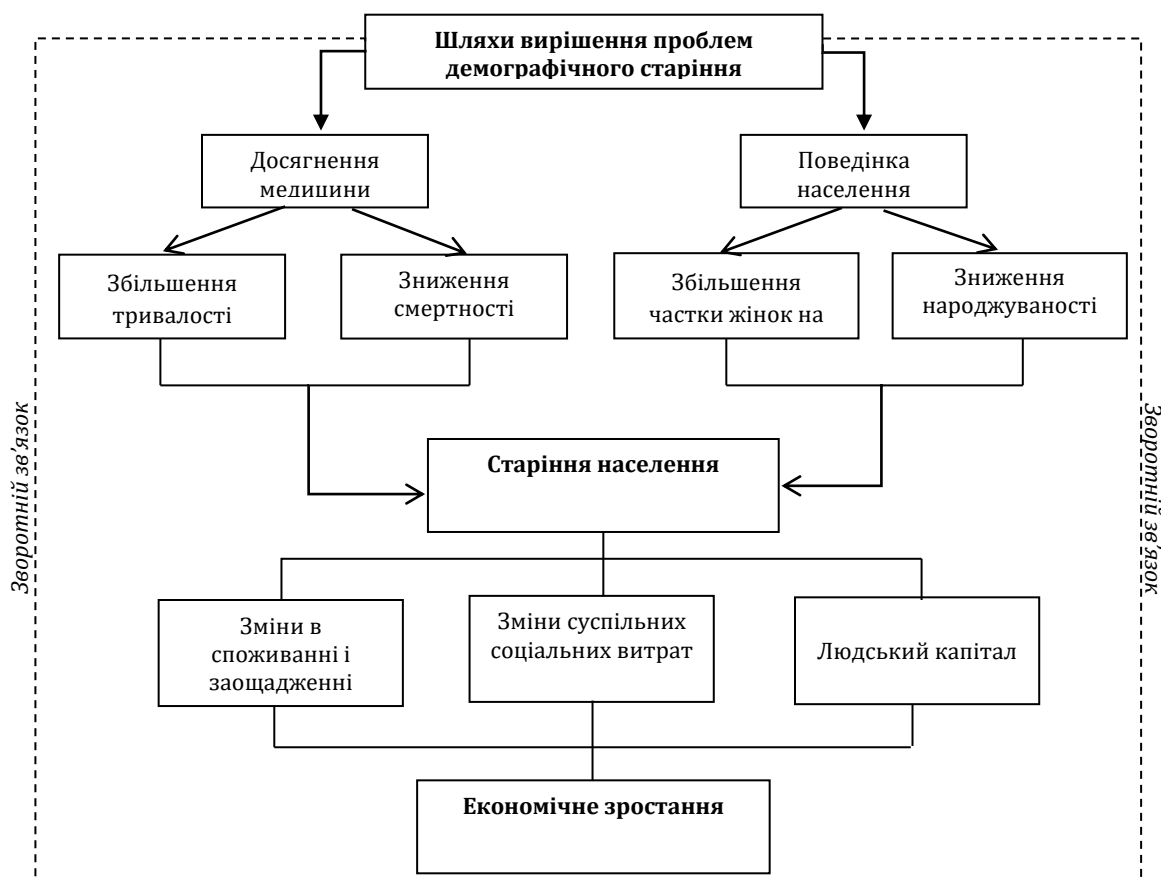

Рис. 1. Механізми впливу старіння населення на економічне зростання: причини і наслідки

Недостатньо втішним є також прогноз демографічного розвитку України на період до 2050 року, розроблений Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України за участю Державного комітету статистики України. За середнім варіантом прогнозу чисельність населення України постійно зменшуватиметься і до початку 2051 року становитиме 36,0 млн. осіб. Рівень народжуваності поступово зростатиме від 2025 року і досягне позначки близько 1,5 дитини на жінку. Передбачається подальше зниження смертності немовлят, дітей та підлітків у віці 1-19 років, поступове скорочення смертності у віці 20-24 роки, 40-59 років та пришвидшене – у віці 25-39 років. Очікувана тривалість життя при народженні може досягти 71,5 та 79,5 року для чоловіків і жінок відповідно. Зростатиме і надалі частка осіб старших 65 років і, згідно прогнозу, у 2050 році становитиме 24,2%.

Загально визнаними та історично апробованими соціальними чинниками зниження рівня та зміни структури смертності є:

– розвиток профілактичної медицини, який через впровадження вакцинації та застосування антибіотиків сприяв успішному лікуванню інфекцій та зниженню смертності від інфекційних і паразитарних хвороб;

– економічні досягнення, які сприяли поліпшенню харчування, покращенню умов життя та подальшому розвитку медичних технологій;

– громадянський рух соціального захисту, який забезпечив вразливим верствам населення доступ до ресурсів охорони здоров'я.

Усе це сприяло збільшенню тривалості життя. Іншим процесом, який формує вікову структуру, є народжуваність, рівневі та структурні характеристики якої значно складніші, ніж у випадку смертності.

Пояснення наступне: народження дитини є справою вибору, а смерть – ні. Народжуваність має вагомий вплив на вікову структуру порівняно зі смертністю. Основною причиною зниження народжуваності є соціально-економічний розвиток, який докорінно змінив становище жінок у суспільстві, розширивши для них можливості освіти та залучивши до економічної активності, що, врешті призвело до зменшення кількості членів сім'ї та скорочення в ній кількості дітей. Народжуваність впливає на віковий склад населення, зменшуючи чисельність жінок репродуктивного віку та сумарний показник відтворення населення. Соціальні чинники, які є ключовими у формуванні вікової структури, справляють широкий вплив на індивідуальний життєвий цикл. Крім фізичного впливу, соціальне середовище формує відчуття і ставлення до людей похилого віку з боку представників молодших вікових груп. Пенсіонери, навіть якщо вони не користуються ніякими соціальними пільгами, є фізично здоровими і не потребують медичного обслуговування, все одно сприймаються як залежні від молодших вікових груп. Соціальна традиція сприйняття похилого віку робить інституційне старіння повністю відокремленим від біологічного. Найбільш яскравим прикладом інституціалізації є обов'язковість виходу на пенсію по досягненню законодавчо встановленого пенсійного віку, що проводить чітку межу між молодими і старими, і робить останніх в очах суспільства вже не здібними до роботи і повноцінної участі в суспільному житті. Іншим, не менш характерним прикладом інституціалізації є поміщення літніх людей у будинки престарілих для здійснення централізованої медико-соціальної допомоги. Виходить так, що заходи, спрямовані на підтримку літніх людей – пенсія, формальний догляд і т. ін., – перетворюють їх на залежну соціальну групу і підриває їх можливість та бажання здійснювати весь спектр соціальної активності

Отже, характерне для України демографічне старіння населення призводить до збільшення «навантаження» на працездатну його частину населення, що має негативний вплив на соціально-економічні показники.

6. Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку

Таким чином, ми визначили, що в результаті демографічного старіння населення відбувається уповільнення темпів економічного зростання. А якщо згадати нинішню демографічну ситуацію в світі та в Україні, коли частка людей похилого віку постійно збільшується і, за прогнозом, буде збільшуватись й надалі, то можна припустити, що темп економічного зростання буде поступово падати.

Як бачимо, старіння населення породжує ряд істотних соціальних і економічних проблем, тому даному феномену має бути приділено достатньо уваги.

Соціальні проблеми літнього населення можна розглядати в діапазоні від забезпечення можливості літнім людям активної участі в соціальному житті суспільства до надання їм необхідної медичної допомоги і соціального догляду в разі хвороби, немочі і безпорадності.

Тому, головним завданням державної соціальної політики є забезпечення соціальної стабільності суспільства, його соціальна безпека. Саме від демографічної ситуації залежить ступінь наповнення страхових фондів та їх спроможність фінансово забезпечити якісне соціальне страхування, система якого органічно пов'язана із системою заробітної плати, податковою системою, політикою, політичною ситуацією в державі, станом ринку праці, демографічними проблемами в сьогоденні і її динаміки розвитку на майбутнє.

Економічні проблеми суспільства з літнім населенням стосуються в першу чергу питань невідновних витрат. До них, в першу чергу, відносяться суми, необхідні на сплату пенсійного забезпечення, які зростають із року в рік за рахунок як збільшення чисельності реципієнтів, так і необхідного збільшення суми самих пенсій.

Другою, не менш ваговою економічною проблемою, є суми, необхідні для забезпечення медичною допомогою людей похилого віку, які в безробіття або непрацездатності цих людей приводять до невідновних витрат. Саме невідновність цих сум лежить в основі важкого тягаря суспільства і переводить ці витрати з розряду економічних в розряд соціальних, гуманних витрат. Слід зауважити, що дисбаланс донорів і реципієнтів бюджетних асигнувань може призвести до краху соціальної рівноваги і підбурювання між собою обох груп суспільства.

Медичною проблемою з етичної складової є лікування невиліковних захворювань в літньому віці, якщо заздалегідь відомо про негативний результат, а таке лікування вимагає значно більше медичних ресурсів і стає великою проблемою вибору в умовах дефіциту останніх.

Загалом, все вищевикладене передбачає організацію рішення геронтологічних проблем в державі шляхом створення різнонаправлених заходів, які забезпечують баланс розподілу ресурсів між усіма віковими категоріями. А забезпечення людей похилого віку вимагає організації складної системи, що складається їх соціальної, медичної, економічної, психологічної, професійної складової. Все може бути розставлене на свої місця тільки при одній умові – черговості і взаємодії діяльності фахівців усіх названих напрямків. На початку, як це прийнято в світовій науці і практиці мають бути теоретичні дослідження, що дають базу як для прикладних соціологічних, так і медичних знань і експериментів. Потім розв'язання соціальних питань літніх людей, оскільки переважна більшість так званих хвороб старості носить майже виключно соціальну підоснову. І вже тільки потім вирішувати чисто медичні проблеми діагностики і лікування з урахуванням психологічних особливостей літніх людей.

Проблемы демографического старения населения и его влияние на экономический рост общества

Наталия Кирич, Наталия Слободян

Аннотация. Детальный анализ демографической ситуации в стране и в мире необходим для принятия решений, касающихся интересов всего общества: в области образования, здравоохранения, пенсионной системы, страхования. Старение населения – одна из основных проблем, касающаяся практически всех без исключения стран мира. Пожилые люди становятся отдельной демографической, социальной и медико-биологической категорией, требующей специального подхода к решению своих проблем. В статье рассмотрены социальные, экономические и медицинские проблемы, возникающие в обществе в результате демографического старения населения. Проанализировано механизмы влияния старения населения на экономический рост посредством совокупности взаимосвязанных факторов, уточнено их сущность. Определено их влияние на экономические показатели страны. Предложено пути оптимальной организации решения этих проблем в государстве в условиях реформирования системы здравоохранения.

Ключевые слова: демографическое старение населения, экономический рост, реформирование здравоохранения, социальное обеспечение.

Problems of demographic aging and its influence on economic growth of a society

Nataliia Kyrych, Nataliia Slobodian

Abstract. A detailed analysis of the demographic situation in Ukraine and in the whole world is needed in order to make decisions of public interest: education, health, pensions, insurance, etc. Population aging is one of the main problems plaguing practically all countries without exception. The aged are a separate demographic, social and biomedical category that requires a special approach to solving their problems. The article examines social, economic and medical problems that emerge in a society as a result of demographic aging of population. It analyzes the mechanisms of influence of population aging on economic growth via a number of interrelated factors, and clarifies their essence. The study ascertains their influence on the national economic indexes. We have proposed ways of optimal solution of these problems of a nation in terms of health care reform.

Keywords: demographic aging, economic growth, healthcare reform, social welfare.

Використана література

1. Аксьонова С. Ю. Населення України: Імперативи демографічного старіння [Електронний ресурс] / С. Ю. Аксьонова, Б. О. Крімер, І. О. Курило [та ін.]. – Київ : Адеф-Україна, 2014. – 285 с. – Режим доступу : URL: http://www.idss.org.ua/monografii/2014_Naselennya.pdf13
2. Васильченко В.С. Управління трудовим потенціалом: навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
3. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії/ за ред. В. Стешенко. – К. : Ін-т економіки АН України, 2001. – 560 с.
4. Корчун В. С. Демографічні аспекти економічного розвитку сучасної цивілізації/ В. С. Корчун // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. Міжнар. відносини. – 2012. – № 20. – С. 17–20.
5. Крентовська О. Основні напрями державного управління щодо розвитку соціальної сфери в умовах старіння населення / О. Крентовська // Ефективність державного управління: зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 21. – С. 98–104.
6. Мокрецов С. Є. Вплив демографічної політики держави на репродуктивний стан здоров'я населення України / С. Є. Мокрецов // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 3(30). – С. 1–6.

7. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року: Постанова від 24 черв. 2006 р. №879 // Офіц. вісн. України. – 2006. – 12 лип. – №26. – С. 61.
8. Про схвалення Концепції демографічного розвитку на 2005-2015 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовт. 2004 р. №724-р // Офіц. вісн. України. – 004. – 29 жовт. – №41. – С. 32.
9. Сімоненко В. В. Соціально ефективне регіональне управління в контексті проблем "старіння населення" / В. В. Сімоненко // Вісн. Дон ДУУ: наук. журн. "Менеджер". – 2006. – №4 (38). – С. 184-188.
10. Статистика чисельності, складу та розміщення населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lection.com.ua/statistics/stat/statistika-chiselnosti-skladu-ta-rozmischennya-naselelnya-statistika>.
11. Фойгт Н. А. Тривалість життя в похилому віці: еволюція, сучасність, перспективи: монографія / Н. А. Фойгт. – К.: Ін-т економіки АН України, 2002. – 435 с.
12. Bloom DE, Canning D, Fink G, Finlay J. The cost of low fertility in Europe. *Eur J Popul* 2010; 26:141-58.
13. Card, D., J. Kluge, and A. Weber (2010): "Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis," *Economic Journal*, 120(548), F452-F477.
14. Davis, Steven J., Faberman, R. Jason, Haltiwanger, John, 2006. The flow approach to labor markets: New data sources micro-macro links, and the recent downturns. *Journal of Economic Perspectives* 20 (3), 3-24.
15. Gonzalez-Eiras, M., Niepelt, D., 2012. Ageing, government budgets, retirement, and growth. *European Economic Review* 56, 97-115
16. Lee R., Mason A., *Population Aging and the Generational Economy: A Global Perspective* (Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2011).
17. Lisenkova K., Merette M. and Wright R. (2012), "Population ageing and the labour market: modelling size and age-specific effects". *Economic Modelling*, 35, pp. 981-989.
18. Nagarajan R., Teixeira, A.A.C. and Silva S. (2013), "The impact of ageing population on economic growth: an exploratory review of the main mechanisms", forthcoming, FEP Working Paper, Faculdade de Economia da Universidade do Porto.
19. Prettner, Klaus and Alexia Prskawetz. 2010. "Demographic Change in Models of Endogenous Economic Growth. A Survey." *Central European Journal of Operations Research*, 18(4), 593-608
20. Prettner, Klaus. 2013. "Population Aging and Endogenous Economic Growth." *Journal of Population Economics* 26(2): 811-834.

References

1. Aksonova, S. Yu., Krimer, B. O., Kurylo, I. O. (2014). *Naselelnia Ukrainy: Imperatyvy demohrafichnoho starinnia* [Population of Ukraine: the imperative of demographic aging]. Kyiv, Adef-Ukraine, 285, retrieved from: http://www.idss.org.ua/monografii/2014_Naselelnya.pdf.
2. Vasylychenko, V.S., Hrynenko, A. M., Hrishnova, O. A., Kerb, L. P. (2005). *Upravlinnia trudovym potentsialom* [Managing labor potential]. Kyiv, KNEU, 403.
3. Steshenko, V. ed. (2001). *Demohrafichna kryza v Ukraini. Problemy doslidzhennia, vytoky, skladovi, napriamy protydyi* [The demographic crisis companies in Ukraine. Problems studies the origins, ingredients, directions counter]. Kyiv, Ін-т економіки АН України, 560.
4. Korchun, V. S. (2012). Demohrafichni aspekty ekonomichnoho rozvytku suchasnoi tsyvilizatsii [Demographic aspects of economic development of modern civilization]. *Nauk. visn. Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky. Ser. Mizhnar. Vidnosyny = Scientific herald of Lesya Ukrainka Volyn National University*, 20, 17-20.
5. Krentovska, O. (2009). Osnovni napriamy derzhavnoho upravlinnia shchodo rozvytku sotsialnoi sfery v umovakh starinnia naselelnia [The main directions of the government concerning social development in conditions of an aging population]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr. = The efficiency of public administration*, 21, 98-104.
6. Mokretsov, S. Ye. (2009). Vplyv demohrafichnoi polityky derzhavy na reproduktyvnyi stan zdorovia naselelnia Ukrainy [The impact of demographic policy on reproductive health of the population of Ukraine]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia = Theory and practice of public administration*, 3 (30), 1-6.
7. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року: Постанова від 24 черв. 2006 р. №879 [Approval of demographic development strategy till 2015: Resolution from Jun 24. 2006 r. No879]. *Ofts. visn. Ukrainy = Official Bulletin of Ukraine*, 26, 61.
8. Про схвалення Концепції демографічного розвитку на 2005-2015 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовт. 2004 р. №724-р [Approval of the Concept of demographic development for 2005-2015, the Cabinet of Ministers of Ukraine dated Oct 8. 2004 p. No724-p]. *Ofts. visn. Ukrainy = Official Bulletin of Ukraine*, 41, 32.
9. Simonenko, V. V. (2006). Sotsialno efektyvne rehionalne upravlinnia v konteksti problem "starinnia naselelnia" [Social effective regional governance in the context of "aging population"]. *Menedzher = Manager*, 4 (38), 184-188.

10. *Statystyka chyselnosti, skladu ta rozmishchennia naseleunia* [Statistics size, composition and distribution of the population]. Retrieved from: <http://lection.com.ua/statistics/stat/statistika-chiselnosti-skladu-ta-rozmishchennya-naseleunia-statistika>
11. Foiht, N. A. (2002). *Tryvalist zhyttia v pokhylomu vitsi: evoliutsiia, suchasnist, perspektyvy: monohrafiia* [Life expectancy in old age: Evolution, Present and Prospects]. Kyiv, In-t ekonomiky AN Ukrainy, 435.
12. Bloom, D.E., Canning, D., Fink, G., Finlay, J. (2010). The cost of low fertility in Europe. *Eur J Popul*, 26, 1, 41–58.
13. Card, D., Kluve, J., Weber, A. (2010). Active Labour Market Policy Evaluations: A Meta-Analysis, *Economic Journal*, 120 (548), 452–477.
14. Davis, Steven J., Faberman, R. Jason, Haltiwanger, John (2006). The flow approach to labor markets: New data sources micro–macro links, and the recent downturns. *Journal of Economic Perspectives*, 20 (3), 3–24.
15. Gonzalez-Eiras, M., Niepelt, D., (2012). Ageing, government budgets, retirement, and growth. *European Economic Review*, 56, 97–115
16. Lee, R., Mason, A. (2011). *Population Aging and the Generational Economy: A Global Perspective*. Edward Elgar, Cheltenham, UK.
17. Lisenkova, K., Merette, M. and Wright, R. (2012). Population ageing and the labour market: modelling size and age-specific effects. *Economic Modelling*, 35, 981-989.
18. Nagarajan, R., Teixeira, A.A.C., Silva, S. (2013). The impact of ageing population on economic growth: an exploratory review of the main mechanisms, forthcoming, *FEP Working Paper*, Faculdade de Economia da Universidade do Porto.
19. Prettner, Klaus and Prskawetz, Alexia (2010). Demographic Change in Models of Endogenous Economic Growth. A Survey. *Central European Journal of Operations Research*, 18(4), 593-608.
20. Prettner, Klaus (2013). Population Aging and Endogenous Economic Growth. *Journal of Population Economics* 26 (2), 811-834.